

Nr 8

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående de ensamstående problem.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 104 av herr *Lundström m. fl.* och II: 147 av herr *Ohlin m. fl.* föreslås, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående i samhället samt framlägga förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

I motionerna anföres, att det finns en stor och heterogen grupp vars intressen förefaller att i viss mån ha försummats, d. v. s. den grupp som brukar benämnas »de ensamstående». Det finns nu omkring 1,5 miljoner ensamstående över 21 år i vårt land. Många av dem, särskilt i de lägre inkomstgrupperna, har allvarliga problem och drabbas hårt av brister i samhället.

I motionerna sker därefter en genomgång av olika problemkomplex.

I fråga om skatterna framhålles att många klagar på de högre skatterna för ogifta. På olika sätt bör detta skattetryck kunna lättas. De ensamstående får ofta vänta längre på bostad än familjer med barn. Kraftiga insatser bör därför göras för att skapa en fungerande bostadsmarknad. Det måste skapas ökade möjligheter för hemvård bl. a. genom utbyggnad av hemhjälpen. De s. k. hemmadöttrarna befinner sig ofta i en brydsam ekonomisk situation. Många av dem kan gå ut på arbetsmarknaden, ev. efter omskolning, men för andra erfordras generösare möjligheter till pension. Särskilda försörjningsproblem föreligger i fråga om frånskilda kvinnor. För ensamstående med barn erfordras utbyggnad av olika serviceanordningar, i första hand daghem och familjedaghem. Den isolering som många ensamstående känner bör om möjligt brytas genom att man på olika sätt stimulerar förerings- och kursverksamheten.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 147.

Utskottet

I motionerna hemställes om en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående samt om förslag till åtgärder för att avhjälpa dessa problem och svårigheter. I särskilda avsnitt av motionen upptages spörsmål rörande skattetrycket, *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 11 saml. Nr 8*

bostadsförsörjningen, vårdmöjligheterna, de hemmavarande ensamstående kvinnornas, hemmadöttrarnas, situation samt de svårigheter som möter ensamstående med barn.

Utskottet hade vid förra årets riksdag till behandling motioner med i allt väsentligt enahanda innehåll som de nu föreliggande och med samma yrkande (utskottets utlåtande nr 10/1965). I utlåtandet redogjorde utskottet för olika på de berörda områdena beslutade reformer m. m. och för pågående utredningar av betydelse i sammanhanget. Utskottet sade sig förutsätta att åtgärder i anledning av sålunda tidigare fattade beslut skulle fullföljas med kraft. De önskemål om ytterligare initiativ och åtgärder som motionärerna framfört syntes i allt väsentligt komma att bli beaktade i pågående utredningar. Motionärernas önskemål föreföll vara tillgodosedda och utskottet avstyrkte motionerna, vilka avslogs av riksdagen.

I fråga om skatterna får utskottet erinra om att den förra året tillsatta familjeskatteberedningen har till uppgift att överse familjebeskattningen och därmed sammanhängande frågor. Resultatet av den sålunda pågående prövningen av bl. a. de i motionerna berörda frågorna bör avvaktas och utskottet finner med hänsyn härtill icke anledning till något uttalande i förevarande spörsmål.

Vad beträffar bostadsförsörjningen framhöll utskottet i förra årets utlåtande att i reglerna för bostadslån icke gjordes någon skillnad mellan ensamstående och familjer. Vidare hade 1964 års riksdag beslutat väsentliga höjningar av familjebostadsbidragen. Med familj avses i detta sammanhang enligt gällande regler äkta makar med barn eller ensamstående (frånskild, änking, änka eller ogift) med barn.

Utskottet vill härtill, under erinran om att bostadsförsörjningen i första hand är en kommunal angelägenhet, foga att beträffande de statliga bostadslånen förra året beslutats vissa nya regler. Lånetaket har således höjts från 4 000 till 5 000 kronor och lån kan numera utgå inte endast till trolovade eller nygifta samt ensamstående mor utan även till annan ensamstående vårdnadshavare.

Det må vidare framhållas att familjepolitiska kommittén, som började sitt arbete förra året, enligt sina direktiv har att förutsättningslöst ompröva de nuvarande familjebostadsbidragen. Enligt kommittéuppdragets allmänna inriktning kommer härvid ensamstående med barn att särskilt uppmärksammas.

I fråga om vårdmöjligheterna får utskottet erinra om att i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln begärts en höjning av anslaget till bidrag till den av kommunerna omhändertagna sociala hemhjälpen från 50 till 60 milj. kronor. Beträffande hemhjälpen göres ingen åtskillnad mellan fullständiga barnfamiljer och sådana med ensamstående vårdnadshavare.

Av väsentlig betydelse för dessa spörsmål torde vidare det förslag till vårdlag som inom kort kommer att framläggas av socialpolitiska kommit-

tén kunna bli. Avsikten med lagförslaget, som skall avse åldringar och handikappade, är nämligen att dessa grupper som komplement till den ekonomiska trygghet de bör åtnjuta skall tillförsäkras jämväl personlig trygghet och individuell omvårdnad.

Beträffande spörsmålen om hemmadöttrarnas problem får utskottet hänvisa till det av Kungl. Maj:t utfärdade cirkuläret till de sociala nämnderna och arbetsmarknadsorganen angående åtgärder för denna grupp (SFS 1963: 698). I cirkuläret understrykes vikten av att nyssnämnda myndigheter aktivt medverkar för att bistå hemmadöttrarna särskilt i fall då deras vårduppgift bortfaller genom den vårdades frånfälle eller intagning på vårdinrättning. Verksamheten skall avse sådant som förmedling av arbetsanställning, vidareutbildning, omskolning och arbetsvård i olika former. Där skäl föreligger bör även frågan om möjligheter till förtidspension upptagas.

Utskottet vill även erinra om att frågorna om änkepension till fränskilda kvinnor och om införande av änklingspensioner inom den allmänna försäkringen enligt hemställan av riksdagen hänskjutits till pensionsförsäkringskommittén.

Beträffande behovet av serviceanordningar och andra stödåtgärder för ensamstående med barn får utskottet erinra om det arbete som bedrivs inom familjeberedningen. Denna har nyligen bl. a. i en promemoria behandlat utbyggnaden av samhällets barntillsyn och därvid förordat en utredning av familjedaghemsverksamheten och en ytterligare förbättring av det statliga stödet till daghem och fritidshem. I årets statsverksproposition har under femte huvudtiteln föredragande statsrådet anmält familjeberedningens förslag, vilket innebär en fördubbling av det nuvarande anslagsbidraget och en höjning av driftbidraget till daghem och fritidshem ävensom införande härutöver av ett lånestöd. Särskild proposition på grundvalen av familjeberedningens förslag kommer att framläggas för årets riksdag.

Utskottet vill i övrigt allmänt framhålla, att en huvuduppgift för familjepolitiska kommittén är att ingående och i ett sammanhang pröva alla de nuvarande familjepolitiska stödformerna och överväga nya arter av stöd. Som ovan sagts kommer härvid barnfamiljer med ensamstående vårdnads-havare att bli uppmärksammade i samma mån som barnfamiljerna i övrigt.

Såvitt utskottet kunnat finna är de i motionerna upptagna frågorna nu föremål för utredning i olika sammanhang eller ock föreligger beslut som är ägnade att tillgodose de påtalade behoven. De ensamståendes förhållanden ägnas således stor uppmärksamhet och det är enligt utskottets mening ändamålsenligt och rimligt att deras problem i många fall som nu sker prövas såsom integrerade i motsvarande problem för samtliga grupper i samhället. Utskottet inser samtidigt att det för många ensamstående kan uppstå svårigheter av annat slag än de som ovan berörts och som

huvudsakligen är av ekonomisk art. Utskottet avser härmed den känsla av isolering och bitterhet som ibland kan följa med den ensamståendes situation. Det synes utskottet som om det närmast skulle ankomma på kommunerna att vidtaga anordningar som kan underlätta för de ensamstående att nå mänskliga kontakter och därigenom komma ur en icke önskad isolering. Det ökade intresse som nu i samband med arbetstidens förkortning ägnas frågorna om fritidssysselsättning kan enligt utskottets mening förväntas medföra bl. a. att även de ensamståendes behov i förevarande hänseenden kan bättre tillgodoses.

Utskottet anser med hänsyn till det ovan anförda skäl icke föreligga för de av motionärerna föreslagna åtgärderna utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 104 och II: 147 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 februari 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller, Sörlin, Hellebladh, Oscar Carlsson, Svanström, Nyman, Hübinette*, Yngve Persson*, Axel Kristiansson, fru Hamrin-Thorell*, fru Hultell, herr Wååg*;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Dickson, Lundmark*, Haglund, Rimås*, Wikner*, Nilsson* i Bästekille, Hyltander*, Johansson i Växjö, Josefson* i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Svanström, Nyman, Hübinette* och *Kristiansson, Axel*, samt fruar *Hamrin-Thorell* och *Hultell*, herrar *Dickson, Rimås, Nilsson* i Bästekille, *Hyltander, Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

I motionerna hemställes — — — — (lika med utskottet i första stycket) — — — — ensamstående med barn.

Utskottet delar den uppfattning, som anföres i motionerna, nämligen att de ensamstående utgör en grupp som i väsentliga avseenden försumrats från samhällets sida. En bristande balans har påtagligen uppstått mellan gruppen ensamstående å den ena och andra grupper inom samhället å den andra sidan. Sålunda vill utskottet fästa uppmärksamheten på att de ensamstående diskrimineras skattemässigt jämfört särskilt med gifta utan barn. Att familjer *med* barn får en gynnsammare behandling i skattehänseende — framför allt genom barnbidragen, vilka kan betraktas som ett slags skattereduktion — är naturligt i ett skattesystem som bygger på skatteförmågeprincipen. Det nuvarande skattesystemet tar däremot inte hänsyn till att många ogifta har nedsatt skatteförmåga därigenom att de har kostnader för vårdbehövande anhöriga. Utskottet vill i detta sammanhang också framhålla att de skatteskalor, som antogs av 1965 års riksdag, innebar, att marginalskatten i vissa fall skärptes avsevärt för de ensamstående.

Det är enligt utskottets mening vidare uppenbart att de ensamstående generellt missgynnas även i andra avseenden. Sålunda placeras de i bostads-hänseende regelmässigt »sist i kön». De får ofta nöja sig med lägre bostadsstandard än övriga grupper. Bosättningslån utgår till ensamstående blott om de är vårdnadshavare, men icke annars, medan unga par, även om de är barnlösa, erhåller lån. Ensamstående personer har regelmässigt svårare att erhålla social hemhjälp, t. ex. vid sjukdomsfall, än barnfamiljer. Och då är i många fall en ensamstående person, särskilt en gammal och sjuk, mer beroende av hjälpen än en som är medlem av en familj.

Särskilda problem möter också ensamstående vårdnadshavare liksom ensamstående hemmavarande kvinnor, vanligen benämnda »hemmadötrar». Någon slutgiltig lösning av dessa problem har heller ännu icke uppnåtts.

Utskottet vill även erinra om vad som av motionärerna benämnes som den »allmänmänskliga sidan» av problemet. Härmed avses den känsla av bitterhet och isolering, som ofta följer med en icke självvald ensamhet.

Gentemot det ibland framförda argumentet, att de ensamståendes problem måste behandlas integrerat med övriga grupper vill utskottet anföra, att det ingalunda är ovanligt, att man i vårt samhälle väljer att lösa problemen för vissa, utsatta grupper avskilt från andra grupper i samhället. Utskottet finner, att de ensamstående utgör en sådan grupp, vars speciella problem det finns anledning att särskilt uppmärksamma.

Utskottet är medvetet om att vissa hithörande problem behandlas av olika utredningar. Något samlat grepp på problemkomplexet har emellertid icke kommit till stånd. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en samlad översyn — på grundval av befintligt utredningsmaterial och med de kompletteringar, som kan visa sig nödvändiga — snarast bör komma till stånd.

Utskottet får med hänvisning till det ovan anförda föreslå,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 104 och II: 147 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter, som möter olika kategorier ensamstående i samhället, samt om förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.